

PATRIMONI

Una paret de pedra seca a Cadaqués. AJUNTAMENT DE CADAQUÉS

Cadaqués, paradís de la pedra seca

El cap de Creus acull la XII Trobada de la Pedra Seca i l'Arquitectura Tradicional

ANIL COSTA-PAU
GIRONA

Més amunt de la badia de Roses, pels pendents abruptes vora el mar del cap de Creus, s'aixequen centenars de construccions de pedra seca. Són quilòmetres de murs que fan de bancal per corregir el desnivell de les muntanyes, o bé antigues cabanes de refugi per als pagesos. Tot plegat fet únicament amb pedres, sense cap morter o argamassa que les enganxi, amuntegades i encaixades l'una sobre l'altra de tal manera que cada construcció s'aguanta per si sola.

La pedra seca, considerada patrimoni cultural immaterial de la humanitat per la Unesco, és la mostra d'arquitectura tradicional més antiga, senzilla i eficaç de la història, practicada per pagesos i ramaders d'arreu del Mediterrani que, sense plànols ni càlculs d'enginyeria, utilitzaven els materials més bàsics de la terra per erigir cabanes, feixes, corals, pous o forns.

A Catalunya, a més del cap de Creus i el nord de l'Empordà, se'n troben nombroses mostres als camps i vinyes del Bages o el Penedès. En total, hi ha més de 30.000 barraques documentades, que daten sobretot dels segles XVIII i XIX, quan l'agricultura catalana vivia el seu període de màxima expansió. Per posar en valor el patrimoni d'aquestes construccions, cada dos anys l'Associació per la Pedra Seca i l'Arqui-

tectura Tradicional (Apsat) organitza una trobada itinerant que reuneix especialistes, arquitectes, paisatgistes i estudiosos del Principat, València i les Illes Balears. Enguany, la dotzena edició de la trobada se celebra fins al 22 d'octubre a Cadaqués.

Les rengleres de parets en sec són vitals per convertir una terra inicialment inaccessible en un terreny equilibrat i conreable. Als voltants de Cadaqués, gràcies als pisos de feixes organitzats pels agricultors, es van poder cultivar centenars d'hectàrees de vinya durant anys, abans que la plaga de la fil·loxera i les gelades de mitjan segle XX arruïnessin el sector. Ara, la majoria dels vinyars estan abandonats, però els vestigis dels murs encara anivellen els solars i ajuden a mantenir vius els ecosistemes de la zona.

A més, la tècnica de la pedra sense morter, amb petits espais entre llosa i llosa, és ideal per drenar els cultius i evitar desprendiments. "Quan plou, l'excés d'aigua es filtra pels porus, la terra no s'inunda, i d'aquesta manera no fa tanta pressió contra el mur de contenció", explica Josep Ignasi Oms, que durant 40 anys ha fotografiat les parets de pedra seca del cap de Creus. A la trobada cadaquesenca d'aquest cap de setmana presentarà una exposició del seu arxiu fotogràfic a la Societat l'Amistat.

Els mateixos treballadors del camp que feien piles de pedra seca als conreus també construïen amb les pròpies mans les masies utilitzant

Documentat
A Catalunya
hi ha 30.000
barraques,
sobretot dels
segles XVIII i
XIX

zant els recursos materials de la naturalesa. L'habitatge, però, no requeria filtracions d'aire i aigua com una feixa, sinó tot al contrari, demanava espais estancs aïllats per protegir-se del fred, la pluja i el vent. Per això els habitants rurals no feien les cases de pedra seca, sinó que usaven argamassa per pujar les parets, que en acabat remolinaven amb calç. No era una qüestió estètica, sinó purament funcional: "Era molt complicat construir les edificacions, ho pensaven tot molt a consciència, sense capritxos ni elements innecessaris, i és per això que l'arquitectura moderna ha d'apren-

dre de la tradicional, que era més sostenible i integrada", defensa Olga Muñoz, arquitecta del Grup de Recuperació i Estudi de la Tradició Arquitectònica (Greta), que també participarà en la trobada.

Símbol poètic per als artistes

El patrimoni de la pedra seca ha despertat l'interès i la inspiració de les diferents generacions d'artistes arrelats a Cadaqués, que veuen en aquesta tècnica una metàfora de la lluita i l'harmonia entre l'ésser humà i la natura. Com Salvador Dalí, que va voler construir amb pedra seca un corral de disseny surrealista a Gala; Josep Pla, que descriu la composició d'aquestes parets al seu llibre *Cadaqués*; o l'escultor Corberó que, amb Peter Harnden i Lanfranco Bombelli, pretenia dissenyar una mansió imitant aquest estil.

També autors contemporanis com Joan Vall Karsunke, Fina Miralles o Gabriel Ventura s'han vist atrets per la simbologia poètica de la pedra sense morter integrada en l'entorn. Tots ells seran presents en unes jornades culturals dividides al migdia a Cadaqués, dinamitzades per Vicenç Altaïó: "Una paret de llibres en un espai domèstic comença a assemblar-se a una paret de pedra seca. Les pedres i l'arquitectura rural són com els nostres clàssics i els hem de preservar com els mots dels nostres avantpassats s'han guardat en la pedra dura dels llibres", diu el poeta. ■

Un camí amb murs de pedra seca a l'Alt Empordà.

AJUNTAMENT DE CADAQUÉS